

Inovatīvu risinājumu meklējumi radošo personu sociālā nodrošinājuma politikas izveidē

Anda Laķe¹, Sandra Brīgsa²

Rīgas Stradiņa universitāte, Latvija

¹ *Komunikācijas fakultāte, Socioloģijas un psiholoģijas katedra,*

² *Doktora studiju programma "Socioloģija"*

Ievads. Jau pirmskrīzes laikā gan akadēmisko diskusiju telpā (*Heikkinen M.*, 2005, par mākslinieku un radošo personu atbalsta ziemeļu modeli, *Wight J. B.* par mākslinieku lomu sabiedrībā u. c.), gan politikas (ES strukturālās un kohēzijas politikas ietvaros) dienas kārtībā tika aktualizēts jautājums par mākslinieku un radošo personu sociālo drošību. Šo grupu raksturo netipiskas projekts un cita veida īstermiņa līgumos balstītas darba attiecības un neregulāri, neparedzami ienākumi. Tajā ietilpst ārštata (*freelances*), bieži arī pašnodarbinātas personas, kurām raksturīga noteikta nodokļu maksāšanas struktūra un disciplīna.

Politiskie lēmumi, kas bija vērsti uz ekonomiskās krīzes pārvarēšanu un budžeta balansēšanu Latvijā 2008. un 2009. gadā vairākām sabiedrības grupām būtiski palielināja nabadzības riskus, un īpaši smagi tie skāra darbaspēku ar neregulāriem ienākumiem, tai skaitā māksliniekus un radošās personas. Vienlaicīgi kā politiskā prioritāte krīzes pārvarēšanas laikā tika fiksēta kultūras un radošo industriju sektora attīstība, kas piešķir papildu nozīmi mākslinieku un radošo personu sociālās integrācijas un nodarbinātības faktoriem. Veidojās pretruna starp politikas plānošanas līmenī pasludināto atbalstu "radošajam sektoram" un pieaugošo risku noteiktai mākslinieku un radošo personu grupai nonākt tā saucamajā "zemākās šķiras intelektuāļu" (*Cholet M.*) statusā. Politisko risinājumu meklējumus pavadīja diskusija par to, vai mākslinieki un radošās personas uzskatāmas par netipisku darbaspēka grupu, kurai būtu piemērojami īpaši sociālās, kultūras, reģionālās, ekonomiskās politikas instrumenti. Tas veidoja pamatojumu pētnieciskajai interesei ne tikai par grupai piemērotākās sociālās politikas instrumentu izvēli, bet arī par mākslinieku un radošo personu sociālo statusu Latvijas sabiedrībā.

Darba mērķis, materiāls un metodes. Pētījuma mērķis bija noskaidrot mākslinieku un radošo personu sociālo drošību, drošumspēju (*resilience*) un risku uztveri pēc krīzes apstākļos, kā arī analizēt un izskaidrot mākslinieku un radošo personu piedāvāto sociālā nodrošinājuma politikas alternatīvu pret-runīgumu. Kā pētījuma teorētiskais ietvars tika izmantota *M. Douglas* kultūras risku teorija. Pētījums tika īstenots, piemērojot jaukto stratēģiju, datu ieguvei izmantotas gan kvalitatīvās, gan kvantitatīvās pētniecības metodes: elektroniskā aptauja (n = 389) un dziļās intervijas.

Rezultāti. Iegūtie dati atklāja izteiktu priekšstatu nehomogenitāti jautājumā par vēlamajiem sociālā nodrošinājuma politikas risinājumiem, taču atklāja arī pētāmajai grupai kopīgas pazīmes relevantajos jautājumos. Viedokļu atšķirības nosaka ienākumu veids, apjoms, regularitāte un izmantotie sociālā atbalsta mehānismi.

Secinājumi. Inovatīvus politikas risinājumus paredz pētījuma secinājums, ka, par spīti krīzes radītajiem sociālā nodrošinājuma riskiem, radošo personību dzīves uztverē finansiāla rakstura problēmām un risku vadībai kopumā ir nenozīmīga loma, jo tās ir vērtības ar zemu prioritāro statusu. Valsts atbalsta politikai ir jābūt vērsta uz radošo personību atbildības stiprināšanu par savu sociālo drošību. Tajā pašā laikā šāda atbalsta politika ir diskutabla, jo valstī ir vairākas pašnodarbināto grupas, kuras šādas politikas gadījumā būtu iedrošinātas izvirzīt savas prasības.